

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres referanse

Vår referanse
12/00568-2

Vår dato
23.11.2012

Høringssvar - forslag til endringer i barnelova for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Fellesorganisasjonen (FO) organiserer 27000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Mange av disse arbeider innenfor familievernet og barnevernet.

FO mener det er svært viktige problemstillinger som løftes frem i høringsnotatet, og vi støtter intensjonen som ligger til grunn for forslagene til endring. I dette høringssvaret vil vi komme med noen generelle kommentarer, samt innspill til noen av forslagene. Når det gjelder kapittel 5 *Barns deltakelse* og kapittel 6 *Opplysnings- og meldeplikt for dommere* har vi ingen kommentarer utover at vi støtter forslagene som fremkommer i høringsnotatet.

Barnets beste og retten til å beskytte barnet

I tilknytning til høringsnotatets kapittel 2 ønsker FO å fremheve det vi allerede har uttalt i et tidligere høringssvar¹:

I Sverige og Danmark er det barnet som har rett til samvær, og foreldrene som har ansvar for at barnet får samvær. I gjennomgangen av barnelova mener FO at loven må endres slik at samvær er en rettighet barnet har, og ikke foreldrene. Dette er også en anbefaling Barneombudet har gjort ved en rekke anledninger. Vårt lovverk bør derfor endres når det gjelder hvem som har rett på samvær. Det betyr at barnets rett til samvær opprettholdes etter barnelova § 42, men at § 43 1. ledd, første setning² strykes. En slik endring vil tydeliggjøre at det er barnets behov som skal være styrende for om det idømmes samvær. Vi er bekymret for at uten en slik presisering vil praksis i domstolen fortsette som i dag, det vil si at de gjør en vurdering om hva barnet kan tåle.

FO mener dette også er relevant for problemstillingen hvor bostedsforelder skal få rett til å nekte samvær eller å inngå avtale om samvær ved reell frykt eller risiko for vold og overgrep under samvær. Ved å gjøre barnets rett til, og behov for, samvær styrende for om samvær skal finne sted, vil man i større grad kunne beskytte barn mot vold og overgrep under samvær. Ved en slik lovendring vil barnets behov for samvær være tydeligere i fokus enn i dag hvor man også må ta hensyn til foreldres rett til samvær etter barnelova. Aktuelt i denne sammenheng er det vi uttalte i samme høring (jf fotnote1):

For FO er det svært viktig å understreke at det er barnets rett til samvær som må være avgjørende for om det skal idømmes samvær. Samværsordning må tilrettelegges i forhold til barnets behov, og må organiseres på en måte som passer barnets hverdag. Det er avgjørende

¹Høringssvar - forslag til endringer i barneloven - tilsyn under samvær, datert 18.09.12.

<http://www.fo.no/hoeringsuttalelser/hoeringssvar-forslag-til-endringer-i-barnelova-tilsyn-under-samvaer-article7241-213.html>

²Den av foreldra som barnet ikkje bur saman med, har rett til samvær med barnet.

FO

Besøksadresse:
Mariboestgt. 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
02380

Telefaks:
94 76 20 18

e-post:
kontor@fo.no

www.fo.no

Bankgiro:
9001.06.35674

Bankgiro kontigent:
9001.08.71394

Foretaksnr.:
870 953 852 MVA

å lytte til barnas synspunkter og opplevelse av samværet, og hvordan det påvirker dem. Vi mener at samvær som idømmes også må være i tråd med anbefalingen om samvær i barnevernsaker, jf NOU 2012:5, og at samvær derfor må være utviklingsstøttende. I en forlengelse av dette mener FO at det er av stor betydning at departementet presiserer at hensynet om å beskytte barnet mot vold og overgrep er overordnet alle andre hensyn, og at barn som ikke ønsker samvær, uansett alder, ikke skal tvinges til samvær.

Momentene om at samvær skal være utviklingsstøttende for barnet og at barn ikke kan eller skal tvinges til samvær, er særlig viktig å inkludere i det videre arbeidet med endringene.

Vi støtter forslaget om å presisere at bostedsforeldre skal få rett til å nekte samvær eller å inngå avtale om samvær ved reell frykt eller risiko for vold og overgrep under samvær. Videre er vi enige i at det gjøres en endring av bestemmelsen om foreløpig avgjørelse, og presiseringen av at det skal tas en foreløpig avgjørelse i saker der det er risiko for vold eller overgrep, dersom en av partene krever det.

Barneverntjenestens rolle

Når det gjelder barneverntjenesten mulighet til å tre inn som partshjelper ser vi, slik som departementet påpeker, at det kan vanskeliggjøre samarbeidet med den andre forelderen. Imidlertid sies det i høringsnotatet at: *Partshjelp bør begrenses til tilfeller der barneverntjenesten ut fra hensynet til barnets omsorgssituasjon anbefaler bostedsforelder å reise sak for å få endret en samværsordning, samt der barneverntjenesten anbefaler samværsforelder å reise sak for å få overført barnets bosted til seg.* Vi mener at i disse situasjonene vil det være til barnets beste at barneverntjenesten går inn som partshjelper, og med en slik begrensing støtter FO forslaget.

Pålegge hjelpetiltak i samværshjemmet og familiedomstol

I høringssvaret, nevnt i fotnote 1, tok FO opp utfordringene barneverntjenesten har når barn ikke får den omsorgen de har behov for i samværshjemmet. Vi uttalte blant annet:

Vi mener at barnevernet må få lov hjemmel til å gå inn å undersøke og igangsette tiltak rettet mot samværshjemmet. I en forlengelse av dette, og i tråd med NOU 2012:5 anbefaling av mulighet til å pålegge hjelpetiltak, bør barneverntjenesten også kunne pålegge tilsyn i samværshjemmet som et barneverntiltak. På samme måte bør man arbeide etter et føre var prinsipp i alle saker om tilsyn under samvær i rettsystemet, slik at frem til rettskraftig dom skal alle samvær enten være med tilsyn eller stoppes helt.

I samme hørings svar støttet vi også en utredning av en familiedomstol som skal arbeide med saker etter barnelova og barnevernloven. Særlig i saker når det gjelder vold og overgrep mener vi at en slik domstol vil være av stor betydning for å beskytte barn best mulig³. Vi ønsker derfor å gjenta følgende budskap:

Antall saker med barne- og familierelatert tematikk er økende i det norske rettsystemet, og det krever økt og styrket kompetanse hos de som skal ta avgjørelser. Selv om tingretten i samværs sakene skal oppnevne en sakkyndig til de saksforberedende møtene (barnelova § 61, 1. punkt), settes ikke tingretten etter prinsipp av fylkesnemnda. FO mener derfor at tingretten, som oftest, ikke besitter den nødvendige fagkompetansen når den skal ta beslutninger i saker på barne- og familiefeltet. Med bakgrunn i dette, og at det jevnlig kommer sterk kritikk av

³ Jf Mons Oppedal (2012) Rettsikkerheten i dagens barnevern i *Barn i Norge 2012. Rettsikkerhet i barnevernet?* Organisasjonen Voksne for Barn.

domstolens barnefaglige kompetanse⁴, samt at nesten halvparten av alle omsorgsovertakelser ankes til tingretten støttet FO i sitt høringssvar på NOU 2012:5 anbefalingen om å utrede om fylkesnemnda skal omgjøres til en familiedomstol for alle saker relatert til barn-, unge og familier.

Mens denne utredningen foregår bør tingretten settes etter samme regler som fylkesnemnda i dag, og den bør da behandle saker etter begge lovverk. I tillegg mener vi at utgifter til sakkyndig dekkes av det offentlige. Videre må det stilles andre krav til den barnefaglige kompetansen til sakkyndigen enn i dag. Sakkyndige må også ha kompetanse på familievold, nyere spedbarnsforskning, og på tilknytning og tilknytningsforstyrrelser, jf NOU 2012:5.

Vår anbefaling om å utrede en familiedomstol styrkes også av den sterke bekymringen, som fremkommer i NOVAs høringssvar om forslag til endringer i barnelova når det gjelder tilsyn under samvær⁵, om at barn idømmes samvær som er til skade for dem som:

NOVAs pågående prosjekt om 'Barnevernets håndtering av saker med bekymring om vold/overgrep under utøvelse av samvær etter barneloven' ble presentert av prosjektleder Elisabeth Gording Stang i et forskermøte hos statsråden i BLD samme dag som dette lovforslaget ble sendt ut. Prosjektet er nå i analysefasen. Inntrykkene fra intervjuer med saksbehandlere i barnevernet viser at BLD treffer godt med sitt utgangspunkt om at det er behov for en bedre beskyttelse av disse barna. Sakene gir grunn til bekymring knyttet til om barn blir pålagt samvær uten tilsyn (av domstolen) hvor de risikerer å bli utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Materialet etterlater et inntrykk av at domstolene stiller strenge krav til dokumentasjon for at det foreligger en reell risiko for vold eller overgrep, at barnets egne utsagn om overgrep, ofte støttet av barnevernets vitnemål, ikke blir tatt tilstrekkelig alvorlig eller vektlagt nok, og at tilsyn pålegges for sjelden. Alt i alt gir materialet et bilde av sårbare barn som ikke ser ut til å få den beskyttelsen de trenger, og et barnevern som strever med å bøte på skadevirkningene av en samværsordning som kan være risikofyllt, gjennom ulike former for frivillige hjelpetiltak, herunder frivillig tilsyn under samvær, foreldreveiledning, familieråd mv.

I lys av dette mener vi at barneverntjenesten må få hjemmel til å begrense eller stoppe en samværsordning. Videre er vi enige i departementets vurdering av at det i skjæringspunktet mellom barnelova og barnevernloven er mange komplekse problemstillinger. Vi vil derfor anbefale at det igangsettes bred gjennomgang og utredning av disse lovverkene.

Tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivilt krav i straffesak

Som det påpekes i høringsnotatet finnes det både fordeler og ulemper i å skulle behandle et sivilt krav om tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivilt krav i straffesak. Ut fra det som fremkommer i høringsnotatet kan ikke FO se at en slik endring vil føre til at barn beskyttes bedre mot vold og overgrep enn med dagens system. En av fordelene departementet nevner er at den belastningen de berørte parter utsettes for blir mindre. Vi mener disse belastningene kan minskes gjennom andre måter enn å legge frem sivilt krav i straffesak. For eksempel kan man benytte videoopptak av forklaringer og vitnemål, slik som leder i Juristforbundet Curt A. Lier foreslår på vg.no 29.11.12⁶. Vi ber derfor departementet om å igangsette en utredning med fokus på hvordan man kan løse disse utfordringene uten at man legger sivilt krav til straffesaken. FO går dermed i mot forslaget.

⁴ Se for eksempel Kate Mevik og Fritz Leo Breivik (2012) *Barnefordeling i Domstolen – når barnets beste blir til barnets verste*. Forfatterne foreslår for eksempel at sakene etter barnelova legges til fylkesnemnda.

⁵ <http://www.regjeringen.no/pages/37930377/NOVA.pdf>

⁶ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10048426>

Domstolenes saksbehandling

I kapittelet som omhandler domstolens saksbehandling av barnelovsaker med vold – og overgrepssproblematikk, mener vi departementet løfter frem viktige utfordringer og kommer med gode forslag til disse. Vi ønsker derfor kun å kommentere to av forslagene.

Departementet skriver at de vurderer om det vil være hensiktsmessig at kostnader ved sakkyndig bistand etter barnelova § 61 nr. 3 også dekkes av staten, slik som annen sakkyndig bistand etter barnelova § 61. Dette mener FO er viktig å gjennomføre. Vi er enig i departementets vurdering av at slike kostnader skal dekkes i alle barnelovsaker der det er behov, og ikke kun i saker med volds- og overgrepssproblematikk. Vi støtter departementets vektlegging av at det også i andre barnelovsaker med tyngre problematikk vil kunne være behov for sakkyndigutredning, for eksempel ved psykiatriske lidelser.

I sin redegjørelse om utfordringer når det gjelder kostnader ved bruk av sakkyndige skriver departementet blant annet: *I saker uten dekning av det offentlige kan for øvrig partenes manglende betalingsevne medføre en fare for at de føler et press til å inngå forlik som ikke er til barnets beste.* FO mener dette argumentet ikke bare er gyldig i forhold til kostnader når det gjelder å bruke sakkyndig, men også når det gjelder kostnader ved å reise sak. Det er urimelig om en forelder ikke har økonomi til å beskytte sine barn. Inntektsgrensen for å få fri rettshjelp er lav, 246 000 kroner brutto i året. For mange som tjener mer enn dette vil det få store økonomiske konsekvenser å reise sak om samvær. FO mener at beskyttelse av barn må være et offentlig ansvar. Dette følger også av EMK artikkel 3, jf barnekonvensjonens artikkel 19. Vi anbefaler derfor å gjøre rettslig prøving av foreldreansvar, dagligomsorg og samværsrett til sak uten behovsprøving under fri rettshjelp.

Barnets representant

I høringsforslaget refereres barneombudets forslag om at (...) barneloven § 61 nr 5 bør endres slik at dommeren som en hovedregel skal oppnevne en egen representant for barnet når saken kommer til hovedforhandling og at dagens mandat til barnets representant bør gjennomgås. Dette er vi enig i, og vi har i tidligere høringssvar (jf fotnote 1) uttalt følgende:

I saker om tilsyn under samvær er ikke barna representert med egen advokat eller talsperson. I saker hvor det er antatt at barn og foreldre kan ha ulike interesser, som i arvesaker eller barnevernssaker, får barna oppnevnt en annen verge eller talsperson. Det kan stilles spørsmål ved foreldres evne til å se sine barns behov i de situasjoner hvor det er et så høyt konfliktnivå at man ikke klarer å finne løsninger for samvær og bosted uten bringe saken inn for domstolen. FO mener at i disse sakene kan barn og foreldre ha ulike interesser. Departementet viser også i sitt høringsnotat at barn og unge i stor grad ikke høres når de formidler sine ønsker, eller at de ikke spørres eller får formidlet sine tanker og meninger til domstolen.

FO mener at for å understreke barnets rett til medvirkning bør alle barn få tilbud om en advokat, eller en talsperson som i fylkesnemnda. Barnet kan imidlertid takke nei dersom det ikke ønsker det. I saker der domstolen oppnevner sakkyndig bør barnet også få tilbud om talsperson. En talsperson og sakkyndig har to forskjellige roller, hvor sakkyndig også skal gi sin egen vurdering av saken. En talsperson skal imidlertid ikke gi sin selvstendige mening om saken⁷, og skal være en garantist for at barn føler seg trygge på at deres mening er den som vil fremkomme.

⁷ Jf Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementets *Forslag til revidert forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker*, som var ute på høring høsten 2011.

FO mener man kan tenke seg en løsning der talspersoner som benyttes i fylkesnemnda også kan benyttes i saker for domstolen. Det vil bety at man har et fåtall personer som stadig utvikler sin kompetanse på å snakke med barn som skal ha sin sak opp i fylkesnemnda eller domstolen. Det er allment kjent at for å bli god på noe trenger man å utføre oppgaven jevnlig, slik vil det også være for talspersonene. Barna er i en sårbar og spesiell situasjon, og de trenger derfor godt skolerte talspersoner. FO mener som hovedregel at talspersonene skal en barnefaglig grunnkompetanse, både gjennom utdanning og gjennom arbeidserfaring. Barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere innehar slik kompetanse. Videre er det av stor betydning at talspersoner gjenspeiler befolkningmassen, ikke bare kulturelt, men også i forhold til språk. Dessuten er det svært viktig å være oppmerksom på at barn som er to – språklig kan ha behov for tilbud om tolk. Det må av den grunn legges til rette for at alle barn kan få uttrykke seg på det språket de mestrer best, slik at de opplever å få uttrykt seg på en god måte.

FO mener videre at uttalelsen til talspersonen, eller advokat, skal dokumenteres skriftlig for domstolen. I tillegg kan barnets uttalelse fremføres muntlig for domstolen. Talspersonen uttaler seg på vegne av barnet, og det er derfor viktig at barnet senere kan se hva talspersonen har sagt på deres vegne. I tillegg bør den skriftlige uttalelse gjennomgås i samtale med barnet for at talspersonen skal forsikre seg om at den har forstått barnet riktig. En slik gjennomgang kan samtidig åpne opp for at barnet kan komme med utfyllende opplysninger om det er ønskelig. FO mener at en skriftlig rapportering av barnets mening er en viktig måte å kvalitetssikre det arbeidet talspersonen gjør.

Poengene som vi løfter frem i avsnittene over mener vi er svært relevant for det videre arbeidet med å utforme rollen til barnets representant.

Økonomiske og administrative konsekvensene, lovendringer og likestilling

Når det gjelder de økonomiske og administrative konsekvensene, samt forslagene til konkrete lovendringer, har ikke FO tilstrekkelig kunnskap på området til å kunne uttale seg om de henger sammen med øvrige forslag på en god nok måte.

Til slutt ønsker FO å kommentere de likestillingsmessige konsekvensene av forslagene i høringsnotatet. Som et prinsipp er FO opptatt av at barn har rett til samvær med begge foreldre, og vi mener at det i de aller fleste tilfeller er til det beste for både barn og foreldre. Vi mener også at i utgangspunktet sammenfaller likestillingshensyn og hva som er til barnets beste. Forslagene i dette høringsnotatet handler imidlertid om å beskytte barn og unge mot vold og overgrep, altså samvær som er til skade for dem. I disse sakene må barn og unges rett til beskyttelse alltid gå foran de voksnes behov. Dette må også gjelde hensynet til likestilling.

Med vennlig hilsen

Mimmi Kvisvik
Konstituert forbundsleder

Tonje Wejden
Fagkonsulent

